

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
The Journal Of Social Sciences Institute

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
THE JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
INSTITUTE

ISSN: 1302-6879

ULUSLARARASI HAKEMLİ DERGİDİR

YIL/YEAR: 2017 SAYI/NUMBER: 35

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Sayı/Issue:35 – Sayfa / Page:
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 21.05.2017 Kabul/Accepted:18.07.2017

SÜNNETİN ÖNEMİ VE BAĞLAYICILIĞI

THE IMPORTANCE OF SUNNAH AND ITS BINDING

Yrd. Doç. Dr. Arif GEZER

Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

arifgezer@hotmail.com

Öz

Hadis ve Sünnet konusu son zamanlarda çok tartışılmaktadır. Fakat maalesef bu tartışmalar daha çok, onun dindeki yerini tartışmalı bir hale getirmektedir. Oysaki Sünnet olmadan Kuran'ın anlaşılması ve tatbik edilmesi mümkün değildir. Kuran'ın anlaşılmasını ve uygulanmasını ise İslam'ın yok edilmesi demektir. Dolayısıyla Hadis ve Sünnete yapılan her bir saldırı veya onları tahkir, doğrudan İslam'a yapılan bir saldırı ve tahkir anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada, zamanımızda gittikçe revaç bulan bu saldırıların zararlarını önlemek adına Hadis ve Sünnetin İslam'daki önemine dikkat çekilecektir.

Anahtar kelimeler: Hadis, Sünnet, Kuran, İslam, Bağlayıcılık.

Abstract

The topic of Hadith and Sunnah has been discussed a lot recently. But unfortunately these debates are more likely to make her place of doubt. However, without the Sunnah, the Koran can not be understood and applied. The inability to understand the Koran is the destruction of Islam. Therefore, Each attack on Hadith and Sunnah means an attack on Islam directly.

In this work, we pay attention to the importance of Hadith and Sunnah in Islam. We want to prevent, at least in part, the damage of these attacks, which are becoming increasingly popular in our time.

Keywords: Hadith, Sunnah, Koran, Islam, Binding.

GİRİŞ

Son zamanlarda, İslam adına konuşan kişilerin sayısı bir hayli çoğalmış bulunmaktadır. Bunlar arasında, İslam adına konuşmak için yeterli ilme sahip olanlar var ise de, yeterli İslamî kültüre ve birikime sahip olmadığı halde konuşanların sayısı da az değildir.

Bu kişiler, çeşitli İslamî konularda kendilerince fikir yürütebilmektedirler. Bunların bazıları, kendi şahsî görüşlerini İslam adına ve hatta bazen daha da ileri giderek “*Gerçek İslam*” şeklinde dayatma cüretini dahi gösterebilmektedirler.(Hadis Aleyhtarlığı şeklinde de ifade edilen bu akımın gerekçeleri için bkz. Aydınlı, Abdullah, *Hadis Karşıtlığının Yeni Gerekçeleri*, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001, İslam’ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ank. 2008. s. 141-155.)

Diğer yandan bazı gruplar da, kendilerince bir İslam anlayışı geliştirmekte, kendi içlerine kapanıp mutaassıp bir şekilde diğer bütün yaklaşımlara kulaklarını tıkayabilmektedir. Bu içine kapanma hali, onların bazılarını çeşitli sapık anlayışlara kadar götürebilmektedir. İşin gidişatı Hadis-Sünnet aleyhtarlığı şeklinde bir akım oluşturmaya kadar varabilmiştir.(Bu tür Sünnet karşıtı fikirlerin tarihi süreci için bakılabilir: Yıldırım, Enbiya, *Sünnet ve Rivayet Karşıtı Söylemlerin Tarihi*, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001, *İslam’ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ank. 2008. s. 155-186.)

Din adına konuşmaya yeterli olmayan ama kendilerini ehliyetli zanneden bu kişilerin hedeflerinden birisi de Hadis-Sünnet’i zayıflatmaktır. Neredeyse, bu saldırılar, bazı ilmi mahfillere ve televizyon ekranlarına kadar taşınabilmektedir. Hâlbuki Hadis-Sünnet mefhumu olmadan Kuran’ın anlaşılamayacağı, uygulanamayacağı erbabının malumudur. En temel örneklerden yola çıkacak olursak, İslam’ın 5 şartı diye meşhur olmuş maddelerden hiçbirini, uygulanabilir bir şekilde Kuran’da yoktur. Kelime-i Şahadet dahi tam haliyle hiçbir ayette geçmemektedir.

O halde Hadis-Sünnet’in önemi, İslam açısından hayati bir önem arz etmektedir. Bu mefhuma yapılan her bir saldırı, doğrudan Kuran’a ve İslam’a yapılmış olmaktadır.

Nitekimbizzat Hz. Peygamber (s.a.v.) Sünnetin bu dindeki yerini, Kuran’dan sonra ikinci sıraya koyarak vurgulamaktadır. Şöyle ki:

Malik b. Enes’in Muvatta’ adlı eserinde geçen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "Size iki şeyi bırakıyorum ki, onlara sarıldığınız (tutduğunuz) müddetçe asla sapıtmazsınız. Bu iki

şey; Allah'ın kitabı ve Peygamberi'nin sünnetidir."(Muvatta, *Kader* 3, II. 899, No. 1661.)

Yine birçok güvenilir hadis kitabında geçen şu hadiste de Efendimiz (s.a.v.), sanki bu karanlık tartışmaların vuku bulacağını hissetmiş gibidir ve çözümünü de bizzat kendisi bize apaçık bir şekilde göstermektedir:

Abdullah b. Amr es-Sulemî, 'Irbâd b. Sâriye'nin (r.a.) şöyle anlattığını rivâyet etmiştir:

" Bir defasından Hz. Peygamber (a.s.) sabah namazını kıldıktan sonra, yüzünü döndü ve çok belagatlı bir konuşma yaptı. Bir defasında Rasûlullah (a.s.) bize öyle bir vaaz etti ki gözlerimiz yaşardı, gönüllerimiz sızladı. Biz dedik ki; 'Ya Rasûlallah (a.s.)! Bize öyle geliyor ki, bu bir veda konuşmasıdır. Senden sonrası için bize ne tavsiye edersin?'

Şöyle buyurdu: 'Sizi öyle bir aydınlık yol üzere bırakıyorum ki, onun gecesı gündüzü gibidir. Artık benden sonra da, helâk olacak kişiden başkası bu yoldan sapmaz. Ama ne var ki, sizden yaşayacak olanlar, çok ihtilaflar ve fitneler görecektir. O günlere vardığımız zaman, sizin yapmanız gereken şey, **şu benim sünnetime ve her biri doğru yolu gösteren ve birer hidayet rehberi olan halifelerimin sünnetine** (yoluna) sarılmaktır. Ona sımsıkı (azı dişlerinizle) sarılınız. Yine o günlerde size düşen görev, başınızdaki yöneticiye itaat etmektir. Hatta o, Habeşli siyah bir köle olsa bile. Mü'minin hâli, burnuna halka geçirilmiş bir deve gibidir. Nereye bağlansa, oraya bağlanır.' "(Tirmizî, *İlim*, 16, N. 2676; Ebu Davud, *Sünne*5, N. 4607; İbnMâce, *Mukaddime*, N. 44; Dârimî, *Mukaddime*, 95.)

Sünnetin önemini ve bağlayıcılığını anlayabilmek için öncelikle Sünnet mefhumunun iyice anlaşılması gerekmektedir.

A. SÜNNET

1. Sünnetin Lügat Anlamı:

Sünnetin lügat mânâsı; işlek yol olup, geniş mânâda Allah'ın yolunu veyahut insanın âdet haline getirdiği iyi veya kötü davranış ve hareketlerini ifâde eder (Hamîdullah, Muhammed; *Sünnet*, İ.A., "Sünnet" mad.).

Gerek Câhiliyye dönemine ait olsun, gerekse İslâm sonrası olsun, şairler sünneti lügat mânâsında kullanmışlardır. Yani iyi ve veya kötü, kendisine ittiba olunan yol veya usûl. (el-A'zamî, Muhammed Mustafa; *Dirâsâtü'l-Hadisi'n-Nebevî*, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1992, s. 3.)

2. Sünnetin İstilahtaki Tanımı:

Her ilim dalı sünneti kendine göre anlamış ve tarif etmiştir. Bu tanımlar arasındaki farklılıkları anlayabilmek için öncelikle sünnetin muhtelif istilahi tanımlarını vermemiz uygun olacaktır.

a) Fıkıhçıların Sünnet Tanımı:

Hz. Peygamber'den (s.a.v.) tesbit edilen, farz ve vâciblerin dışında kalan hükümlere sünnet denir. (es-Sıbâî, Mustafa; *es-Sunne ve Mukârenetuhâfi't-Teşri'î'l-İslâmî*, Mektebetu'l-İslâmiyye, Beyrut, 1978, s. 48.)

b) Fıkıh Usûlcülerinin Sünnet Tanımı:

Kur'an-ı Kerîm dışında Hazreti Peygamber'den (s.a.v.) sadır olan, şer'i bir hükme delil teşkil edecek sözler, fiiller veya takrirlerdir. (el-Hatîb, Muhammed Accâc, *Usûlu'l-Hadîs*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1989, s. 19.)

c) Kelamcılarının Sünnet Tanımı:

Kelamcılar sünneti, bid'atın karşıtı olarak tanımlamışlardır ki; aslında bu, bir tanım olmaktan ziyade, bir şeyin ne olmadığını târif etmektir. Sünnet talak-bid'at talak vb. (Kırbaçoğlu, Mehmed Hayri, *Klasik Sünnet Tanımlarının Eleştirisi ve Yeni Bir Sünnet Tanımı Denemesi*, İ.A.D., V/I, 1991, s. 28.)

d) Hadisçilerin Sünnet Tanımı:

Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri, takrirleri ve gerek peygamberlikten önceki devreye gerekse peygamberlik devresine ait olsun ahlâkî vasıfları ve sîretidir. Bu manası ile sünnet hadisin müteradifidir. (Koçyiğit, Ahmed Talat, *Hadis İstilahları*, İlahiyat Yayınları, Ank., 1985, s. 401; Uğur, Mücteba, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Diyanet, Ank., 1992, s. 367.)

3. Sünnet'in Kur'an-ı Kerîm'de Kullanılışı:

Allah Teâlâ'nın (c.c.) sünnet kelimesini nasıl kullandığını birkaç örnek ile görelim:

سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا.

“Allah'ın, ötedenberi süregelen kanunu budur. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.” (Feth: 23.)

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنْنَ الدِّينِمْ قَبْلَكُمْ وَيُثَوِّبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ.

“Allah size (bilmediklerinizi) açıklamak ve sizi, sizden önceki (iyi) lerin yollarına iletmek ve sizin günahlarınızı bağışlamak istiyor. Allah hakkıyla bilendir, yegâne hikmet sahibidir.” (Nisâ: 26.)

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَانظُرُوا فِي الْأَرْضِ فَنَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ.

“Sizden önce nice (milletler hakkında) ilâhî kanunlar gelip geçmiştir. Onun için, yeryüzünde gezin dolaşın da (Allah'ın âyetlerini) yalan sayanların âkıbeti ne olmuş, görün!” (Al-i İmrân: 137.)

سُنَّةٌ مِّن قَدَرٍ سَلْنَا فَبَلَكَ مِن رُّسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا.

“Senden önce gönderdiğimiz peygamberler hakkındaki kanun (da budur). Bizim kanunumuzda hiçbir değişiklik bulamazsın.” (İsrâ: 77.)

Görüldüğü gibi “**sünnet**” kelimesi, Kur’an-ı Kerîm’de *kanun, yol, hâdise, şeriat ve âdetullah* gibi mânâlarda kullanılmıştır.

4. Sünnet-Hadis İlişkisi

Sünnetin târiflerini, üzerindeki bazı yorumları ve İslâm Dinindeki yerini belirttiikten sonra, “Hadis”in de târifini verelim ve sünnet ile hadis ıstılahları arasındaki ilişkiyi tesbit edelim. (Sünnet Kur’an İlişkisi konusunda tefsircilerin yaklaşımına bir örnek olarak bkz.: Gezer, Arif, *Kurtubi’ye Göre Sünnet Kur’an İlişkisi*, YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı; 23, Kış, Van, 2012. S. 187-197.)

“Hadis; lügatte kadîmin zıddı cedîd (yeni) manasına geldiği gibi haber manasına da gelir...”

Bazı usul ulemasına göre ‘hadis’ lafzı, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) söz, fiil ve takrirlerine ıtlak olunmuştur. Bu bakımdan kelime, aynı manada kullanılan sünnet’in müteradifidir.

Bazı hadis uleması ise, hadis lafzını yalnız Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sözlerine değil, sahabe ve tabiûndan nakledilen mevkûf ve maktû’ haberlere de ıtlak etmişlerdir. Bu bakımdan hadis kelimesi, haber sözcüğünün müteradifidir...

Özet olarak, biz burada, Hz. Peygamber’in söz, fiil ve takrirlerinden ibâret olan **sünnetin, sözle ifade edilmiş şekline hadis denildiğini** görüyoruz.

O halde hadis; nübüvvetten sonra Hz. Peygamber’den (s.a.v.) rivâyet olunan söz, fiil ve takrirlerden ibarettir. (Koçyiğit, *Hadis İstılahları*, s. 120-121.)

Sünnet; bilhassa Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından sözle, fiille, zımnî tasdikle veya herhangi bir surette vazedilmiş “*hadis*” manasında kullanılır. Filhakika bu, hadis kelimesinin müteradifidir. (*Hadis-Sünnet İlişkisi* konusunda geniş bilgi için bkz. Gezer, Arif, *Sünnet’e Göre İslam Ailesinin Kuruluşunda MEHİR Tarihteki ve Günümüzdeki Uygulamalar*, s. 44-45.)

Fakat bu iki tabir arasında bir fark vardır. Hadis, bir sözü, sünnet ise; bir tatbikatı bir fiili ifade eder. Söz ve fiil ikisi de fıkhîta aynı kuvvete ve değere sahip olmakla beraber, Arap dilinde her ikisini de birlikte içine alan bir ıstılah yoktur. Sık sık kullanma ihtiyacı dolayısıyla bu iki tabirden her biri, diğersinin yerine veya her ikisinin

de mânâsını içine alacak şekilde kullanılmaktadır. (Hamîdullah, *Sünnet*, İ.A., “Sünnet” mad.)

Fazlurrahman’ın bu konudaki yaklaşımı da şöyledir:

a) Sünnet ve hadis, Hz. Muhammed’den sonraki ilk merhalede zamandaş ve aynı özdeni, her ikisi de Hz. Peygamber’e yönelikti ve normatif oluşlarını ondan alıyorlardı.

b) Sünnet kavramı; “sözsüz” fiilî gelenek anlamına büründü... Fakat ilk İslâm toplumu gibi hızla genişleyen bir toplumda, yeni bir takım ahlaki, hukuki ve dînî meselelerin ortaya çıkması normal idi. İdeal sünnet kavramı muhafaza edilerek, düşünülp ortaya konulan veya özümşenen yeni bir takım malzemeler, Kuran ve sünnet’e ait ilkelerin bir yorumu (te’vili) olarak ortaya atıldı. Söz konusu te’vil, önce serbestçe ortaya konan şahsî rey’e dayandırıldı. Bu rey’in yerini de II. yüz yılda “kıyas” kavramı aldı.(Fazlurrahman; *İslâm*, terc. Mehmet Dağ-Mehmet Aydın, Selçuk, İst., 1992, s. 78.)

5. Sünnet Üzerine Bazı Yorumlar

Sünnet, İslâm’ın temel kaynaklarından ikincisi olması dolayısıyla, gerek lügat ve gerekse ıstılâhîmanası üzerinde, pek çok eserlerde durulmuş ve bu konu hemen her İslâm âlimi tarafından işlenmiştir.

Biz yukarıda, dört ayrı branştan âlimlerin tariflerini verdikten sonra, onların tariflerini tamamlayıcı, belki de bu tariflerin hepsini ihata edicibazı yorumlar da vermek istiyoruz:

“Musa CarullahBigi’ye göre sünnet, Hz. Peygamber’in din olarak getirdiği her şeydir. Bu tarife göre Kuran da sünnetin içinde yer alır... Görüldüğü gibi MusaCarullah, sünneti, lügat manalarından birisini, yani şeriat manasını, ıstilah olarak tercihemiş, dolayısıyla Kuran’ı da bunun içinde tasavvur etmiştir.” (Görmez, Mehmet; *Mûsâ CârullahBigi, Hayatı, Fikirleri ve Eserleri*, Y. Lisans Tezi), İlahiyat Kütüphanesi, Ankara, s. 87.)

Gerçekten “bir işlev olarak İslâm’ın nitelendirebileceği en önemli en kapsamlı kavram, şeriat ya da şer’ kavramıdır. Bu kelime aslında suya götüren patika ya da yol; başka bir deyişle, hayatın ta kaynağına giden yol demektir. Dînî kullanışta, “insan hayatını yöneten dîni değerler” anlamına gelmiştir.” (Fazlurrahman; *İslâm*, s. 140-141.)

Görüldüğü gibi yukarıdaki sünnet tarifleriyle, şeraitle ilgili tarif ve görüş birbirlerine çok yakındır. Sünneti, bir zihniyet ve bir dünya görüşü olarak tanımlayan şu yorum da konumuz açısından önemlidir:

“Sünnet; “Hz. Peygamber’in (s.a.v.) kendi döneminde İslâm toplumunu, akaid, ibâdet, tebliğ, siyaset, hukuk, ekonomi, ahlak... vb. bireysel ve toplumsal hayatın her alanında yönlendirip yönetmede,

Kuran başta olmak üzere, *esas aldığı ilke ve prensipler bütünü oluşturduğu bir zihniyet ve dünya görüşüdür.*” (Kırbaçoğlu, “Klasik Sünnet Tanımlarının Eleştirisi ve Yeni Bir Sünnet Tanımı Denemesi”, İ.A.D., V/III, s. 154.)

Bu tariftan anlaşılmaktadır ki, sünnetin temel kaynağı Kur'an'dır, ve o, sadece şekil veya lafızdan ibaret değil, şekil ve lafzın altında yatan mana, ruh, ilke, hikmet ve amaçtır. Ayrıca sünnetin, bireysel, toplumsal ve evrensel olmak üzere üç boyutu vardır. Sünnet bir hayat tarzıdır ve onun ilk modeli ve uygulayıcısı Rasûlullah'tır (a.s.).

Evrensel bir mesaj sunan bu tarifi biraz daha inceleyecek olursak:

“Yapılan bu tanımın unsurlarını maddeler halinde şu şekilde sıralayarak sistematize edebiliriz:

1) Sünnet koymak, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dönemiyle sınırlı ve ona mahsus bir olgudur.

2) Sünnetin, bireysel, toplumsal ve evrensel olmak üzere üç boyutu söz konusudur.

3) Sünnet'in temel kaynağı Kuran'dır.

4) Sünnet, sadece şekil-lafız değil, şekil-lafzın altında yatan mana, ruh, ilke, hikmet ve amaçtır.

5) Sünnet nihai olarak, bu ilke ve prensiplerin oluşturduğu bir *zihniyet ve dünya görüşüdür.*” (Kırbaçoğlu, a.y.)

Şeriat, sünnet ve din karşılaştırmasında Fazlurrahman şöyle der:

“Şeriat, sünnet teriminden şu noktada ayrılır: Sünnetin sahibi, fiili örneklerle rehberlik yapar; dolayısıyla onun koyduğu fiil, tek başına, bunun örneği kabul ederek onu izleyenlerinkiyle aynı türdendir. Halbuki Şer'in sahibi yol gösterir ya da tayin eder, dolayısıyla dîni değerlerin kaynağı yalnız Allah'tır. Din ise, kelime olarak boyun eğme ve izleme anlamına gelir...Din, “yol”un izlenmesidir ve sahibi de insandır.” (Fazlurrahman; *İslâm*, s. 140.)

Bu son durumu özetleyecek olursak:

a) Şer'in sahibi Allah'tır.

b) Sünnetin sahibi (koyucusu) Rasûlullah'tır.

c) Dînin sahibi (yolun izleyicisi) insandır.

Sünnet hakkında bu kadar bilgiyi burada yeterli buluyoruz.

Bu konuyu işlerken ve değerlendirirken bizim sahip olacağımız temel düşünce şu olacaktır: “Sünnet; Rasûlullah'ın (s.a.v.) İslâm adına yaşadığı ve bizim de yaşamamızı istediği bir hayat tarzı, bir anlayış şeklidir. Bunun ilk modeli ve uygulayıcısı da bizzat kendisidir.”

O halde, Hz. Peygamber'in (a.s.) sözleri, fiilleri, takrirleri ve peygamberlikten önceki ve sonraki devreye ait onun ahlakî

vasıflarının hepsine birden sünnet denir. Biz de hadislerde ve o dönemin uygulamalarında verilmek istenen temel espriyi, düşünce tarzını yakalamaya ve meselelere bu gözle bakmaya çalışmalıyız.

B. KURAN SÜNNET İLİŞKİSİ:

1. Kuran'ı Kerim'e Göre Sünnet'e Sarılmanın Önemi:

Şu aşağıdaki ayetlerdebizzat AllahuTeala (c.c.), Rasulu'ne veSünneti'ne tabi olunmasını istemektedir:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayan, esirgeyendir. Yine de ki: 'Allah'a ve Rasûlüne itaat edin.' Eğer bundan yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah, inkar edenleri sevmez." (Ali İmran; 3/31.)

"Allah'a ve Elçiye itaat edin ki, size merhamet edilsin." (Ali İmran; 3/32.)

"Allah'a itaat edin, Elçi'ye itaat edin, (kötü şeylerden) sakının! Eğer (gösterdiğimiz yoldan) dönerseniz, bilin ki elçimize düşen, açıkça duyurmaktır." (Maide; 5/32.)

"Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Kim Allah'a ve Elçisine itaat ederse Allah onu, altından ırmaklar akan ve içinde sürekli kalacakları cennetlere sokar. İşte büyük başarı budur." (Nisâ; 4/13.)

"Kim Allah'a ve Elçisine itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehidler (gerçeği söyleyen âlimler) ve salihlerle beraberdir. Onlar da ne güzel arkadaşlardır!" (Nisâ; 4/69.)

"Kim Resul'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse (çevirsin), biz seni onların üzerine bekçi göndermedik." (Nisâ; 4/80.)

De ki: "Ey insanlar, ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan, kendisinden başka tanrı bulunmayan, yaşatan, öldüren Allah'ın Elçisiyim. Gelin Allah'a ve O'nun ümmi peygamberi olan Elçisine inanım -ki o (peygamber) de Allah'a ve O'nun sözlerine inanmaktadır,- O'na uyun ki doğru yolu bulasınız!" (Araf; 7/158.)

"(Ey Muhammed), biz seni ancak âlemlere rahmet için gönderdik." (Enbiya; 21/107.)

"Andolsun Allah'ın Elçisinde sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmaya inanan ve Allah'ı çok anan kimseler için, (uyulacak) en güzel bir örnek vardır. (Savaşta sebat, güçlülere dayanma, azim ve irade, üstün ahlak hep ondadır)." (Ahzab; 33/21.)

"Muhammed, sizin erkeklerinizden birinin babası değil, fakat Allah'ın Elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilendir." (Ahzab; 33/40.)

"Allah'ı ve melekleri, peygambere salât etmekte (onun şerefini gözetmeğe şanını yüceltmeğe özen göstermekte)dir. Ey inananlar, siz de ona salât edin, (onun şanını yüceltmeğe özen gösterin); içtenlikle selam edin (ona esenlik dileyin)." (Ahzab; 33/56.)

"...Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, büyük bir kurtuluşa ermiş olur." (Ahzab; 33/71.)

"Sana biat edenler (İslam uğrunda ölünceye kadar savaşmak üzere sana söz verenler), gerçekte Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur. Ve kim Allah'a verdiği sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükâfat verecektir." (Feth; 48/10.)

"Allah'ın, o kente halkından, Elçisine verdiği ganimetler, Allah'a, Elçiye, (ona) akaraba olanlara, yetimlere, yoksullara (yolda kalan) yolcuya aittir. Ta ki (o mallar), içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir şey olmasın. Elçi size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan sakının ve Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir." (Haşr; 59/7.)

"Allah'a itaat edin, Elçiye itaat edin. Eğer dönerseniz (bilin ki) Elçimize düşen, açıkça duyurmaktır." (Teğabun; 64/12)

"Ve sen, büyük bir ahlak üzerindesin." (Kalem; 68/4.)

Bütün bu ayetlerden ve buraya almadığımız diğer birçok ayetten anlaşıldığı gibi, Allahu Teala, Resulünün muradının kendi muradı oduğunu ifade etmekte, dolayısıyla ona ve tabii ki onun Sünnetine itaat konusunda bizi çok şiddetle uyarmaktadır.

2. Sünnet'in Kuran Karşısındaki Görevi:

Kuran'ı Kerim, İslam'ın esası ve güvencesidir. Sünnet ise, onun açıklayıcısıdır. Bunun için, İslam'ın ikinci temel kaynağı sünnettir. Onun mertebesi, Kuran'dan sonradır, ama hemen ikinci sıradadır. Zira açıklayanın mertebesi, açıklanandan sonradır. Sünnetin Kuran karşısındaki görev ve fonksiyonlarını, şu temel başlıklara ayırarak vermek mümkündür:

1. Sünnet Kuran'ın destekleyicisidir: Kuran'ın getirmiş olduğu hükümleri onaylar, destekler ve pekiştirir. Ana-babaya iyilik yapmak, komşuya ikram etmek, akrabalık bağıni kesmemek... gibi konularda vârid olan sünnetler/hadisler, bu hususlarda Kuran'da var olan emirleri pekiştirmek gibi bir vazife ifâ etmektedirler.

2. Sünnet Kuran'ı açıklar: Bazen onun mücmelini tafsil eder, bazen umumunu tahsis eder, ya da mutlak olan hükmünü takyid eder.

Mücmelini tafsil etmesine örnek olarak, ibadetler konusu gösterilebilir. Namazların vakitleri, kaç rekât oldukları, nasıl kılınacakları... gibi konuları biz ancak sünnet sayesinde

öğrenebiliyoruz. Aynı durum hac, oruç ve zekât için de geçerlidir. "Hac menâsikini benden öğreniniz" hadisinde emredildiği gibi. (Tirmizi, *Menasik* 220, No: 3060 V. 270.)

Kuran'ın getirdiği umumî bir hükmün tahsis edilmesi konusuna örnek olarak, "Katile miras yoktur" (Tirmizî, *Feraiz*, 17, N. 2109, IV. 425; İbnMâce, *Feraiz* 8, N. 2735, II. 913) hadisi gösterilebilir. Allah'ın Kur'an'da zikrettiği mirasçılar, katil olmayanlara tahsis edilmiştir. Yani katil, mirastan mahrum kılınmıştır. Bu tahsisi yapan sünnettir. Rasûlullah'ın hadisidir.

Mutlak hükmün takyidi konusunda bir örnek ise, ölmek üzere olan kişiye vasiyeti emreden ayetin hükmünün, malın üçte biri ile kayıtlanması olayıdır. Bakara suresinde şöyle bir ayet vardır: "Birinize ölüm geldiği zaman, eğer bir hayır (mal) bırakacaksa, anaya, babaya, yakınlarla uygun bir biçimde vasiyet etmek, Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur." (Bakara; 2/180.) Hz. Peygamber (a.s.), yapılacak vasiyeti, malın üçte biri ile sınırlandırmıştır. Yani vasiyetin edilen şeylerin miktarı, bırakılan malın üçte birini geçiyorsa, o kısmın yerine getirilmesi varisin iznine bağlanmıştır. Bu hükmü koyan sünnettir.

3. Sünnet, Kuran'ın hüküm koymadığı konularda hüküm koyar. "Hayızlı kadın, Orucu kaza eder ama namazı kaza etmez." (Buharî, *Hayız*, 20; *Müslim*, Hayız, 68.) hadisinde olduğu gibi. Kişinin, hanımı üzerine halasını veya teyzesini nikahlamasının haram kılınmış olması sünnet ile vuku bulmuştur. Ehlî merkeblerin ve her türlü yırtıcı-pençeli hayvanların veya yırtıcı-tırnaklı kuşların etlerinin haram kılınması da ancak sünnet ile gerçekleşmiştir.

Âlimlerin hepsi, sünnetin bazı şeyleri helal, bazılarını da haram kılabileceği, bazı hususları farz kılabileceği, bazı şeyleri de devre dışı bırakabileceği görüşünde birleşmişlerdir. Bu konuda icma vardır. (Hadis ve Sünnetin İslamdaki fonksiyonları hakkında daha geniş bilgi için bkz.Tartı, Nevzat, *Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü*, Otto, Ank. 2015, S. 30-39.)

C. SÜNNETİN BAĞLAYICILIĞI:

Allah Teâlâ, Kuran'ın beyanı görevini Rasûlü'ne tevdi etmekte ve ona itaati de farz kılmaktadır.

Şu ayetler bunu açıkça bildirmektedir:

"Sana da Zikr'i indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın, ta ki düşünüp öğüt alsınlar." (Nahl; 16/44.)

"Allah'a itaat edin, Elçiye itaat edin. Eğer dönerseniz (bilin ki) Elçimize düşen, açıkça duyurmaktır (gerisi size kalmıştır)." (Teğabun; 64/12.)

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Kuran var iken sünnete gerek yoktur, Bize Kuran yeter, gibi iddialar veya sözler, İslam'ın özünün sahabe gibi kavranamamış olmasından doğmaktadır. (Sahabe-i Kiramın Bağlayıcılık açısından Sünnet Algısı ile ilgili bkz.:Erul, Bünyamin, *Sahabenin Sünnete Bağlayıcılık Açısından Bakışları*, Journal of IslamicResearch, Vol. 10, No; 1-2-3, 1997, S.59-68.)Zaten bu görüşleri bizzat Kuran reddetmektedir.

Diğer yandanMüslim'in Sahihinde, Fedâil Kitabınının 38. babı, 1. ve 2. Hadisleri Sünnetin nereye kadar bağlayıcılığı konusunda ufuk açıcıdır:

“Hurmaların tozlaştırılması (aşılınması) olayı ile ilgili olarak, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Eğer bu olay (aşılama), onlara fayda veriyor idiye onu yapmaya devam etsinler. Ben o zaman (onları aşılamaktan alıkoyduğumda), sadece bir zanda bulunmuştum. Beni zannımdan dolayı muaheze etmeyin. Fakat ben size, Allah'dan bir şey bildirdiğimde ise, onu mutlaka yapınız. Zira ben, Allah adına kesinlikle yalan söylemem." (Müslim, *Fedail*, 139. N. 2361, II. 1835.)

"Şüphesiz ki, ben de bir beşerim. Size dininizden birşey emrettiğim zaman, onu yapın. Size kendi re'yimden (görüşümden) birşey emrettiğim zaman ise, ben de nihayet bir insanım." (Müslim, *Fedail*, 140. N. 2362, II. 1835.)

Tahir b. Âşûr'unbağlayıcılık açısından Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarına ilişintaksimatu şu şekildedir:

1. Teşri'î (dine esas olan) tasarrufları.
2. Fetvâ mahiyetindeki tasarrufları.
3. Yargı (kadâ; davaları sonuca bağlama) mahiyetindeki tasarrufları.
4. İmâret (devlet başkanlığı) sıfatıyla yaptığı tasarruflar.
5. İyiye ve güzele teşvik (Hedy ve irşâd) mahiyetindeki tasarrufları.
6. Arabuluculuk (musalaha) mahiyetindeki tasarrufları.
7. Fikir danışanlara yol göstermeye yönelik tasarrufları (el-İşâreale'l-Musteşirîn).
8. Nasihatmahiyetindeki tasarrufları.
9. İnsanları mükemmele yönlendirmek mahiyetindeki tasarrufları (TalebuHamli'n-Nüfûsale'l-Ekme).
10. Yüce hakikatleri öğretme mahiyetindeki tasarrufları.
11. Azarlama ve tehdit (te'dîb) mahiyetindeki tasarrufları.
12. Cibillî, yani irşad için olmayan, (İrşaddan soyutlanma durumu) beşerî ihtiyaçlarını karşılamak mahiyetindeki tasarrufları.(İbnAşur, Muhammed Tahir, *İslam Hukuk Felsefesi*

'Mekasidu's-Şeriatî'l-İslamiyye', Trc. Vecdi Akyüz-Mehmet Erdoğan, Rağbet, İst. 1999. S. 48-61.)

Bu on iki tasarruf şeklinin ilk üçü dışında, diğerlerinin yasama veya dinî bir hüküm koyma yönü yoktur. Önemli olan da teşri'î'dir. Zira Allah Teâlâ'nın Hz. Peygamber'i göndermesindeki esas gayesi budur. Onun için, aksine bir delil bulununcaya kadar, Onun sözlerine ve fiillerine itibar etmek durumundayız.(Bu maddelerin geniş açıklamaları için bkz. Karaman, Hayreddin, *Bağlayıcılık Bakımından Rasullullah'ın Davranışları*, Tartışmalı İlmi toplantılar Dizisi, Hz. Peygamber ve Aile Hayatı, İlmi Neşriyat, İst. t.y. S.135-150. Ayrıca, Sünnetin dindeki yeri ve bağlayıcılığı konusunda büyük müfessir İmam Kurtubi'nin görüşleri için bkz.: Gezer, Arif, *Kurtubi'nin Hadis İlmindeki Yeri*, Gonca Yay. İst. 2010, S. 178-185.))

SONUÇ

Çalışmamızda görüldüğü gibi Hadis-Sünnet, Kuran'dan sonra bu yüce İslam dinin ikinci kaynağıdır. Hadis ve Sünnetin tariflerinde bazı farklılıklar vardır. Ama ikisi de birbirinin yerine kullanılabilir. Bununla beraber, Sünneti daha geniş bir mana ile ele alıp şeriat yada din anlamına taşıyanlar da olmuştur.

Her hâlükarda, Sünnetin önemi, dindeki yeri ve bağlayıcılığı bariz bir şekilde öne çıkmaktadır. Zira hadis-sünnet olmasaydı, İslam'ın şartları diye şöhret bulan 5 maddenin ilki yani kelime-i şahadet dahi bir bütün olarak Kuran'dan öğrenilemez. Aynı şekilde namaz, oruç, hac, zekât, cihat ve diğer ibadetler de tam anlamıyla anlaşılabilir ve uygulanamaz idi.

Anlaşıldığı gibi, İslam'ın öğrenilmesi, yaşanılması, uygulanması...vs. Sünnet olmadan mümkün değildir. Sünnetin öğrenilmesi de Hadisler olmadan mümkün değildir.

Hadis ve Sünnetin dindeki yeri olmazsa olmaz kabilindedir. Bağlayıcılığı da aynı derecede sabittir.

Kaynakça

Aydınlı, Abdullah, *Hadis Karşıtlığının Yeni Gereklileri*(Kutlu Doğum Sempozyumu 2001), İslam'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ank. 2008.

A'zamî, Muhammed Mustafa; *Dirâsâtî'l-Hadîsi'n-Nebevî*, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut, 1992.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî; *el-Câmiu's-Sahîh*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İst., 1992.

Dârakutnî, Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer, *es-Sunen*, tsh., es-Seyyid Abdullah Hâşim Yemânî, (Ta'lik: Ebû't-Tayyib el-Azîmâbâdî), Dâru'l-Mehâsin, Kahire, 1386/1966.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman et-Temîmî, *es-Sunen*, Çağrı, İst., 1981.

Dehlevî, Şah yyullâh; *Huccetullâhi'l-Bâliğa*, I-II, Matbaatu'l-Mısrıyye, Mısır, 1286 H.

Erul, Bünyamin, *Sahabenin Sünnete Bağlayıcılık Açısından Bakışları*, Journal of Islamic Research, Vol. 10, No; 1-2-3, 1997.

Fazlurrahman; *İslâm*, (terc.: Mehmet Dağ-Mehmet Aydın), Selçuk, İst., 1992.

Hamîdullah, Muhammed; *Sünnet*, İ.A.

Hatîb, Muhammed Accâc, *Usûlu'l-Hadîs*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1989.

Gezer, Arif, *Kurtubî'nin Hadis İlmindeki Yeri*, Gonca Yay. İst. 2010.

Kurtubi'ye Göre Sünnet Kur'an İlişkisi, YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı; 23, Kış, Van, 2012.

Sünnet'e Göre İslam Ailesinin Kuruluşunda MEHİR Tarihteki ve Günümüzdeki Uygulamalar, Yay. İst. 2010.

Görmez, Mehmet; *Mûsâ Cârullah Bigi, Hayatı, Fikirleri ve Eserleri*, (Y. Lisans Tezi), İlahiyat Kütüph., Ankara.

İbnAşur, Muhammed Tahir, *İslam Hukuk Felsefesi (Mekasidu's-Şeriatî'l-İslamiyye)*, Trc. Vecdi Akyüz-Mehmet Erdoğan, Rağbet, İst. 1999.

İbnHanbel, Ahmed; *el-Musned*, Çağrı, İst., 1992.

İbnMâce, EbûAbdillah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *es-Sunen*, I-II, Çağrı, İst., 1992.

İbn Enes, Mâlk; *el-Muvatta'*, I-II, Çağrı, İst., 1992.

İbnManzûr, Ebû'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem; *Lisânu'l-Arabi'l-Muhît*, I-III, DâruLisâni'l-Arab, Beyrut, t.y.

Karaman, Hayreddin, *Bağlayıcılık Bakımından Rasulullah'ın Davranışları*, Tartışmalı İlmi toplantılar Dizisi, Hz. Peygamber ve Aile Hayatı, İlmi Neşriyat, İst. t.y.

Kırbaçoğlu, Mehmed Hayri, "Klasik Sünnet Tanımlarının Eleştirisi ve Yeni Bir Sünnet Tanımı Denemesi", İ.A.D., V/I, 1991.

Koçyiğit, Ahmed Talat; *Hadis İstihlaları*, İlahiyat Yayınları, Ank., 1985.

-----; *Hadis Tarihi*, İlahiyat Yayınları, Ank., 1988.

Muslim b. Haccâc, Ebû'l-Huseyn, el-Kuşeyrî, en-Nîsâbûrî; *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı, İst., 1992

Nesâî, EbûAbdirrahmanAhmed b. Şuayb; *es-Sunen*, Çağrı, İst., 1992.

Sıbâî, Mustafa; *es-Sunne ve Mekânetuhâ*, Mektebetu'l-İslâmiyye, Beyrut, 1978.

Şâtıbî, Ebûİshâk İbrahim b. Mûsâ el-Mâlikî; *el-Muvâfakât fi Usûli'sh-Sherâ*, I-IV, Dâru'l-Ma'rife, Mekke, 1975.

Tartı, Nevzat, *Muhtasar Hadis İlimleri ve Usulü*, Otto, Ank. 2015

Tirmizî, Ebûİsâ Muhammed b. İsâ; *es-Sunen*, I-V, Çağrı, İst., 1992.

Uğur, Mücteba, *Hicri Birinci Asırda İslam Toplumu*, Çağrı, İst., 1980.

-----; *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Diyanet, Ank., 1992.

Yıldırım, Enbiya, *Sünnet ve Rivayet Karşıtı Söylemlerin Tarihi*(Kutlu Doğum Sempozyumu 2001), İslam'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ank. 2008.